

dr. sc. SANJA MALEKOVIĆ, Institut za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu

EU fondovi - nove mogućnosti za razvoj gradova

Uz sve mogućnosti koje tek predstoje razvoju općina i županija, EU fondovi predstavljaju nove izazove i prilike i za integrirani i održivi razvoj naših gradova - od unapređenja gospodarstva, društvenih djelatnosti, kulture, okoliša, prometa, do općih uvjeta u kojima žive građani. O mogućnostima uspješnog korištenja raspoloživih mogućnosti, navodeći niz pozitivnih primjera iz prakse, do možebitnih ograničenja prilikom korištenja EU fondova za potrebe financiranja razvoja, za naše čitatelje piše dr. sc. SANJA MALEKOVIĆ iz Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu. Članak se nadovezuje na problematiku o kojoj smo s dr. S. Maleković razgovarali u intervjuu, objavljenom u listu InformatoR, broj 6161 od 23. ožujka 2013., a razmatraju se osnovne pretpostavke za optimalnu iskorištenost europskih fondova za generiranje razvoja kao i niz mogućih ograničenja za njihovo uspješno korištenje za potrebe razvoja ne samo gradova, već i općina i županija u Republici Hrvatskoj.

1. Integrirani održivi urbani razvoj u novoj financijskoj perspektivi

Gradovi su pokretači europskog gospodarstva, 68% stanovništva EU živi u metropolitanskim regijama, koje generiraju 67% društvenog proizvoda EU¹. Centri su povezivanja, kreativnosti i inovacija. Istovremeno, radi o područjima s izuzetno kompleksnim i trajnim problemima nezaposlenosti, društvene segregacije i siromaštva. Nije, stoga, iznenađujuće da urbani razvoj ima važno mjesto u ciljevima Strategije Europa 2020 te sve naglašenije značenje u okviru kohezijske politike EU u financijskoj perspektivi 2014.-2020.²

Iako je razumljivo da novi utvrđeni ciljevi i tematski prioriteti na razini Europske Unije predviđaju naglašenu ulogu EU razine u politici urbanog razvoja, odlučivanje o tome koji će gradovi imati koristi od novih instrumenata i programa urbane politike EU, prepušteno je zemljama članicama. Istovremeno, predviđeno je daleko naglašenije uključivanje samih gradova u programiranje i provedbu politika urbanog razvoja. Naime, danas je razvidno da kohezijska politika nije do sada bila u dovoljnoj mjeri decentralizirana. Stvarna uključenost u proces formuliranja i upravljanja politikom, spuštala se na regionalnu razinu, ali ne i lokalnu. Stoga ne izne-

nađu prijedlozi da gradovi i njihova tijela budu u znatno većoj mjeri uključeni u najranije faze kreiranja razvojne politike.³

Prijedlozi Europske komisije u idućem sedmogodišnjem programskom razdoblju, usmjereni su na jačanje integriranih politika urbanog razvoja u svrhu promoviranja održivog razvoja gradova te jačanja njihove uloge u kontekstu kohezijske politike. **Predlaže se izrada strategija za integrirane akcije**, uz još veći naglasak na strateškom, te holističkom pristupu sagledavanja problematike razvoja gradova, a u svrhu rješavanja sve ozbiljnijih gospodarskih, društvenih, okolišnih i drugih izazova urbanih područja.

Predviđeno je da zemlje članice nastoje iskoristiti sredstva Europskog socijalnog fonda (ESF), u sinergiji s Europskim fondom za regionalni razvoj (EFRR), da bi podržale mjere usmjerene na zapošljavanje, obrazovanje, institucionalnu osposobljenost, urbanu mobilnost i socijalnu uključenost kroz podršku fizičkoj i gospodarskoj revitalizaciji zapuštenih gradskih područja. Očigledno je da prioritet dobivaju višedimenzionalne i horizontalne intervencije koje će se usporedno poduzimati u nizu sektora te biti usmjerene na razvoj funkcionalnih gradova, tj. uključivati će i grad kao i njegovo gravitacijsko područje utjecaja.

1.1. Primjeri financiranja urbanog razvoja sredstvima iz EU fondova

Europska iskustva s urbanom regeneracijom te poboljšanjem kvalitete

života u gradovima mogu nam poslužiti kao dobri primjeri u tome što se i, na koji način, može postići te time osigurati značajne razvojne učinke za društveni i gospodarski razvoj gradova. Među takve primjere valja navesti revitalizaciju gradske četvrti, npr., u gradu Palencia u autonomnoj regiji Castilla y Leon koja je obuhvatila urbanu, gospodarsku i društvenu regeneraciju dvije četvrti. Investicijom koja je podržana s osam mil. eura iz EFRR, obnovljene su zgrade od povijesnog značenja, izgrađene biciklističke staze i instalirana nova javna rasvjeta uz poštovanje visokih standarda zaštite okoliša.

U Portugalu je kroz shemu regeneriranja poboljšana socijalna kohezija u zapuštenim četvrtima grada Amadora, na sjeverozapadu Lisabona, poznatim po visokim stopama nezaposlenosti i siromaštva. Ukupna investicija od 10 mil. € iz istog fonda omogućila je renoviranje zgrada i javnih prostora te izgradnju društvenih objekata, uz istovremeno financiranje niza programa usmjerenih na bolje integriranje lokalnog stanovništva na tržište rada, promoviranje samo-zapošljavanja i podršku malim poduzećima. Ta sredstva omogućila su i obnovu škola, domova za starije i nemoćne osobe kao i parkova.

Brojni su primjeri realizirane obnove gradova iz istog fonda i u novim zemljama članicama EU. Primjerice, oživljavanje zapuštene četvrti Magdolna, jedne od najzapuštenijih u predjelu Jozsevaros u Budimpešti, poznate po deurnim zgradama, socijalno ugroženim stanovnicima i visokoj nezaposlenosti.

Nastavak na 2. stranici

na stranicama

- TRŽIŠTE KAPITALA
- TRADITIO IURIDICA, broj 238, prof. dr. sc. Marko Petrak, Zagreb
- SUDSKA PRAKSA
- ZEMLJIŠNOKNJIZNO PRAVO: Evidentiranje izgrađenih javnih i nerazvrstanih cesta u katastru i provedba upisa u zemljišnim knjigama
Goran Milković, sudac Županijskog suda u Bjelovaru
- CARINE: Porezni i carinski status plovila u Republici Hrvatskoj hrvatskih državljana s boravištem u inozemstvu, Željko Dominis, mag. Ing., Carinarnica Ploče
- DOGADAJI: Prikaz savjetovanja »Aktualnosti u području nekretnina – 2013.«
- OVRŠNO PRAVO: Provedba ovrhe na novčanim sredstvima
Sandra Cindrić, dipl. iur., samostalna savjetnica u FINI
- POREZI: Potpisivanje računa u elektroničkom obliku
Ministarstvo financija, Porezna uprava - Središnji ured
- UPRAVNO PRAVO: Neka pitanja u svezi s izvršenjem presude upravnog suda
dr. sc. Alen Rajko, sudac Upravnog suda u Rijeci
- EUROPSKO PRAVO: Članstvo Republike Hrvatske u Europskom gospodarskom prostoru
Bojan Vidović, dipl. iur., Zagreb
- VI PITATE - MI ODGOVARAMO

EU fondovi - nove mogućnosti za razvoj gradova

Nastavak sa 1. stranice

Nakon uspješno započete obnove financirane nacionalnim sredstvima, dodatno financiranje od sedam mil. € iz EFRR omogućilo je renoviranje fizičke infrastrukture, obnovu dvadesetak zgrada, jednog trga i škole, izgradnju sportskog igrališta, ali i realizaciju niza programa usmjerenih na prevenciju kriminala, uz usporednu izobrazbu te provedbu programa zapošljavanja. Radi se o projektu koji je zorno demonstrirao novu dodanu vrijednost integriranog pristupa, temeljem usporednih intervencija u nizu područja, od renoviranja stambenih četvrti do obnove u socijalnoj sferi, uz programe obuke i prevencije.

U Poljskoj je, također, realiziran niz sličnih projekata, a vrijedi spomenuti transformaciju koja je uslijedila u zapuštenoj većoj industrijskoj zoni u samom središtu grada Bydgoszcz, koja je u razdoblju duljem od pola stoljeća postala društveno, okolišno i gospodarski marginalizirano područje. Provedena je restauracija zapuštenih zgrada značajne povijesne vrijednosti, uz usporednu izgradnju novih institucija koje danas pružaju inovativne usluge i pogodnosti svim socijalnim skupinama, a osobito nezaposlenima, novim malim poduzetnicima i socijalno marginaliziranim stanovnicima. Sve to popraćeno

je izgradnjom komunalne i energetske infrastrukture, ali i unaprijeđenom mobilnošću prometa revitalizacijom povijesnih ulica. Zanimljivo je da se usporedno razvijala rekreativna dimenzija tog dijela grada, kroz nove zelene površine, šetnice, te infrastrukture za sportske aktivnosti. S projektom se ciljalo na razvoj koji će jačati identitet zajednice i socijalnu koheziju, uz istovremeni razvoj novog modernog *branda* za grad, da bi se stvorio njegov novi post-industrijski imidž. Danas je grad poznat i po organizaciji kulturnih, sportskih i obrazovnih događanja, a projekt je dobio niz nagrada, među njima i nagradu Eurocities Award u 2011.

Sličnih uspješnih rezultata ima još mnogo, nama zanimljivih i u Češkoj i Rumunjskoj, ali i u razvijenijim zemljama, u kojima su sredstva EFRR, ali i Europskog socijalnog fonda (ESF), bila usmjerena na istovremeni razvoj nekoliko gradova - primjerice na revitalizaciju »brownfield« dijelova grada u Njemačkoj, Francuskoj, Nizozemskoj i Velikoj Britaniji.

1.2. Nove mogućnosti za dodatno financiranje urbanog razvoja u Republici Hrvatskoj

Primjeri iz europskih gradova potvrđuju da sredstva iz EU fondova nisu zamijenila nacionalna sredstva. Ona

su samo osigurala dodatno financiranje, što je rezultiralo dodatnim značajnijim razvojnim učincima. Sredstvima od, primjerice, 5-15 mil. eura iz EFRR ili ESF nije moguće revitalizirati četvrt jednog europskog grada, niti će to biti moguće u Hrvatskoj. Međutim, dodatna bespovratna sredstva ipak omogućavaju da se uz nacionalna sredstva predviđena, primjerice, obnovi fizičke infrastrukture u području grada, omogući i realizacija usporednih inicijativa u svezi s unapređenjem urbane mobilnosti, unapređenjem okoliša i sportsko-rekreativnih objekata (parkovi/zelene površine, igrališta i dr.). Ako se iskoriste raspoloživa sredstva ne samo iz fondova kohezijske politike, već i drugi novi financijski instrumenti EU za razdoblje 2014.-2020., primjerice, iz područja znanosti, obrazovanja i dr. - Horizon 2020, COSME i ERASMUS te, kulture - program »Kreativna Europa«, postupno trasiranje puta prema razvoju pametnih i kreativnih gradova u Republici Hrvatskoj bit će još izglednije.

Spomenuti primjeri ujedno nam potvrđuju da se radilo o projektima koji su bili strateški isplanirani, vezani uz nacionalne i gradske razvojne smjernice te proračune, unatoč tome što je najveći dio investicija financiran sredstvima EFRR-a.

Europska iskustva nas podsjećaju na još jednu bitnu činjenicu. Naime, uz nužnu usmjerenost ključnih dionika razvoja na revitalizaciju i održivi razvoj najugroženijih gradskih četvrti, **nužno je razmatrati i problematiku razvoja gradova izvan njegovih administrativ-**

nih granica. Pritom funkcionalni razvoj metropolitanskih regija sve više dobiva na značenju.

Institut za razvoj i međunarodne odnose sudjelovao je i u izradi *Županijske razvojne strategije zagrebačke županije*, kao i strateškog razvojnog dokumenta grada Zagreba - *Zagreblana*. Taj izdvojeni primjer, dovoljno naglašava nužnost sagledavanja europskih uspješnih primjera razvoja metropolitanskih regija kao i novih instrumenata i »alata« EU kohezijske politike s pomoću kojih je moguće podržati nužne promjene.

2. Osnovne pretpostavke za optimalnu iskoristitost EU fondova za generiranje razvoja

2.1. Važnost strateškog pristupa

Da bi se maksimalno iskoristila sredstva europskih fondova za gospodarstvenike i društveni razvoj naših gradova, ali i općina i županija, te pridonijelo jačanju konkurentnosti i ubrzanje konvergencije u odnosu na najrazvijenije zemlje članice EU, bit će izuzetno značajno da razvojni prioriteti koji su utvrđeni u našim programskim dokumentima budu odraz ključnih razvojnih potreba našeg gospodarstva i društva. Ujedno, nužno je da ti prioriteti budu utemeljeni na osnovnim razvojnim potencijalima i prednostima Republike Hrvatske. Važnost strateškog pristupa prilikom korištenja sredstava europskih fondova dobiva time prioritarno značenje. To znači u praktičnom smislu da će samo oni razvojni projekti

HRVATSKO DEVIZNO TRŽIŠTE

Srednji tečajevi valuta u KUNAMA (kn) prema tečajnim listama Hrvatske narodne banke

Zemlja	Šifra valute	Oznaka valute	Jedinica	Tečaj 30.5.94.	PRIMJENA NA DANE				Prosječna izv. razd. izv. razd. %	Prosječni izv. razd. Tečaj 30.5.94. %
					30.3.2013. do 2.4.2013.	3.4.2013.	4.4.2013.	5.4.2013.		
Australija	036	AUD	1	4,4878	6,164062	6,180944	6,205851	6,187888	0,48	37,61
Canada	124	CAD	1	4,4146	5,822060	5,830801	5,843048	5,855764	1,21	32,09
Češka Rep.	203	CZK*	1	0,2023	0,294413	0,294037	0,293984	0,294398	-0,10	45,47
Danska	208	DKK	1	0,9490	1,017711	1,017623	1,019045	1,020273	0,01	7,30
Mađarska	348	HUF*	100	3,6926	2,494649	2,512377	2,527354	2,505864	0,95	-32,20
Japan	392	JPY	100	5,8443	6,293428	6,334228	6,329968	6,222318	1,05	7,70
Norveška	578	NOK	1	0,8583	1,013564	1,015158	1,018908	1,020108	0,63	18,31
Švedska	752	SEK	1	0,7918	0,908340	0,912180	0,912066	0,905748	0,43	14,81
Švicarska	756	CHF	1	4,3522	6,234470	6,246086	6,241034	6,253018	0,38	43,37
Vel. Britanija	826	GBP	1	9,2378	8,996475	8,945898	8,945898	8,944125	0,41	-2,85
SAD	840	USD	1	6,1192	5,918807	5,908460	5,920931	5,943642	0,64	-3,24
EMU	978	EUR	1	7,1561	7,586727	7,585872	7,595962	7,604295	0,03	6,07
Poljska	985	PLN*	1	1,8282	1,816571	1,814802	1,813485	1,815431	-0,01	-0,68

*Tečajevi CZK, HUF i SKK od 31. 12. 1996., tečaj PLN od 12. 6. 2000.

IZVOR: Tečajne liste HNB-a

U zadnjem je izvještajnom razdoblju kuna oslabila prema svim valutama, što se u njezinoj 19-godišnjoj povijesti rijetko događalo. Više od 1,0% oslabila je prema kanadskom dolaru i jenu te nešto manje prema američkom dolaru, norveškoj kruni i britanskoj funti. Prema euru nije bilo većih promjena tečaja kune što znači da je euro na svjetskim tržištima prema gotovo svim ostalim valutama oslabio.

INOZEMNA DEVIZNA TRŽIŠTA

Potkraj prošloga tjedna zasjedale su Bank of England i Europska središnja banka (ECB), no ni jedna nije ništa mijenjala u svojoj kreditnoj politici.

Budući da tržište nije ni očekivalo promjene, s te strane nije bilo utjecaja na kretanje tečajeva pojedinih valuta. Istina, predsjednik ECB-a, Mario

Draghi, ostavio je mogućnost da se kamatna stopa u eurozoni dodatno snizi ako se pokaže da je doista došlo do zastoja u gospodarskoj rastu, što

će, ako se i dogodi, utjecati na slabljenje eura. No, i s tim treba biti oprezan, da se ne bi dogodilo da se isprovocira rast cijena.

Zasad je glavni »krivac« za slabljenje eura Cipar i njegovi financijski problemi čije se rješavanje nije sviđalo deviznim tržištima. Još je, u stvari, prilično nejasno kako će se ondje stvari rasplesiti, hoće li Cipar ostati u eurozoni, te ako ne će, što bi to značilo za budući tečaj zajedničke europske valute. Činjenica je da mnogi skeptično gledaju na njegovu budućnost te da su se počeli rješavati eura kao valute u kojoj su donedavno držali dobar dio svojih deviznih pričuva. To je, zasad, glavni razlog pada tečaja eura, smatraju analitičari. Neki netom objavljeni američki statistički podaci, kao primjerice broj novozaposlenih u nepoljoprivrednim djelatnostima koji je pao u odnosu na predhodni mjesec, sugeriraju da bi dolar trebao slabiti, no to se ne događa. Analitičari kažu da se razlog tome može tražiti i u zategnutosti na korejskom poluotoku gdje ne jenjava ratnička retorika iz smjera Sjeverne Koreje, zbog koje raste uloga američkoga dolara kao sigurne valute, što se u sadašnjem trenutku može prihvatiti.

devizno tržište

Tečaj US dolara prema važnijim valutama							
Datum	CAD	CHF	GBP*	AUD	SEK	JPY	EUR**
31.12.2012.	0,9927	0,9138	1,6240	0,9614	6,5254	84,44	1,3215
5.04.2013.	1,0150	0,9505	1,5048	0,9605	6,5621	95,52	1,2794

*USD za 1 GBP; **USD za 1 EUR

Kamatne stope na tržištu eurodeviza na dan 5. 4. 2013. (LIBOR)					
Rok	USD	EUR	CHF	GBP	JPY
7 dana	0,17	0,02	0,00	0,49	0,11
1 mj.	0,20	0,06	0,00	0,50	0,13
3 mj.	0,28	0,13	0,02	0,51	0,16
6 mj.	0,44	0,23	0,08	0,60	0,26
12 mj.	0,73	0,42	0,26	0,91	0,45

*Na kratke rokove LIBOR na CHF je negativan.

Tomislav Crnogorac

